

Til

Undervisningsministeriet

Fra

Danmarks Evalueringsinstitut

De nyuddannede sygeplejerskers kompetencer

Efter offentliggørelsen i august 2006 af AKF's rapport om baggrunden for frafald på sygeplejerskeuddannelsen blev der indledt en offentlig debat om nyuddannede sygeplejerskers kompetencer. Debatten rummede både kritik af og forsvar for de nyuddannede sygeplejerskers kompetencer.

Undervisningsministeriet har bedt EVA om undersøge hvilken viden og erfaring der ligger til grund for udvalgte debatdeltageres vurdering af de nyuddannede sygeplejerskernes kompetencer samt at få uddybet debatdeltageres synspunkter. Derudover har Undervisningsministeriet bedt om at EVA i sin undersøgelse inddrager forskeren Tine Rask Eriksen da hun har specifik empirisk dokumentation for sygeplejerskernes kompetencer. Resultatet af EVA's undersøgelse skal bruges som baggrundsmateriale til Undervisningsministeriets udvalg for revision af sygeplejerskeuddannelsen.

I debatten blev der fremsat kritik fra blandt andre ledende overlæge på Bispebjerg Bent Duus, afdelingssygeplejerske på samme sted Kim Bo Christensen og DPU-forskeren Knud Jensen om de nyuddannedes kompetencer. Som forsvar for de nyuddannedes kompetencer udtalte blandt andet ledende overlæge på Herlev Amtssygehus Poul Jaszczak og chefsygeplejerske på Skejby Vibeke Krøll sig. EVA har interviewet fire af disse personer for at få uddybet deres synspunkter og den viden der ligger til grund for deres udtalelser om nyuddannede sygeplejerskers kompetencer.

Resultaterne af de i alt fem interview præsenteres i dette notat. Først gøres der rede for de fem interviewpersoners videngrundlag og essensen af deres vurderinger af de nyuddannede sygeplejerskers færdigheder i forhold til de opgaver de skal løse i sundhedsvæsenet. Derefter følger et kapitel om de områder hvor de interviewede vurderer der er behov for en indsats, og deres anbefalinger til hvordan indsatsen kan gribes an.

Undersøgelsens formål

Undersøgelsens formål er at belyse hvilken viden og erfaring der ligger til grund for de udvalgte aftageres og forskerens vurdering af de færdiguddannede sygeplejerskernes kompetencer samt at få uddybet deres synspunkter. Derudover har Undervisningsministeriet bedt om at undersøgelsen inddrager en forsker med specifik empirisk dokumentation for sygeplejerskernes kompetencer som perspektivering.

Dette undersøges ved følgende spørgsmål:

- Hvilken viden og erfaringer har de udvalgte aftagere og forskeren om sygeplejerskernes faglige kompetencer?
- Hvordan vurderer de udvalgte forskere og aftagere sygeplejerskernes faglige kompetencer?
- Såfremt der er en kompetencebrist, hvilke indsatsområder vurderer de udvalgte forskere og aftagere så at der er i uddannelsen?

Metode

Der er i forbindelse med undersøgelsen gennemført fem kvalitative interview med følgende personer:

- Knud Jensen
- Bent Duus
- Poul Jaszczak
- Vibeke Krøll
- Tine Rask Eriksen.

Interviewpersonerne er udvalgt på baggrund af en gennemgang af indlæggene i mediedebatten om sygeplejerskeuddannelsen (se bilag 1). Der er udvalgt to repræsentanter for kritikerne og to repræsentanter for forsvarerne af uddannelse og endvidere er der gennemført et interview med en forskningsprofil.

Side

2/9

Interviewene omhandlede følgende temaer:

- De nyuddannedes kompetencer i dag
- Baggrunden for og hovedpointerne i mediedebatten
- Kompetencekrav til nyuddannede sygeplejersker
- Kompetencebrist og uddannelsens eventuelle ændringsbehov
- Interviewpersonernes egne tiltag for at forbedre kompetenceniveauet.

I dette notat refereres flere steder til interviewpersonernes synspunkter, og der fremstilles ligeledes, hvis muligt, en kondensering af interviewpersonernes synspunkter på undersøgelsens nøglespørgsmål.

Efter hvert afsnit fremstilles de anbefalinger som interviewene kunne give anledning til.

1. De fem interviewpersoners viden og erfaring om nyuddannede sygeplejersker

I forhold til undersøgelsens formål er en af opgaverne at kortlægge hvilken viden og erfaring de udvalgte aftageres og forskerens udtalelser om sygeplejerskernes kompetencer bygger på.

De fire udvalgte personer der har udtalt sig, har forskelligt udgangspunkt for at deltage i debatten og forskellige baggrunde for at udtale sig om de nyuddannede sygeplejerskers kompetencer og sygeplejerskeuddannelsens indhold, hvilket spiller ind på deres udtalelser

og derfor i det følgende kort opridses. Derudover beskrives også Tine Rask Eriksens baggrund. En mere detaljeret oversigt over interviewpersonernes baggrund ses i bilag 2.

Der tre udvalgte aftagere der har udtalt sig

Overlæge Bent Duus er gået ind i debatten med et ønske om at påvirke revisionen af sygeplejerskeuddannelsen. Som overlæge på Ortopædkirurgisk afdeling på Bispebjerg Hospital udtaler han sig som aftager af nyuddannede sygeplejersker. Han har ønsket at sætte fokus på sygeplejerskolernes manglende evne til at uddanne sygeplejersker der er i stand til at virke selvstændigt inden for sygeplejefprofessionens generelle niveau umiddelbart efter endt uddannelse. Bent Duus møder ofte nyuddannede sygeplejersker da afdelingen har et stort antal sygeplejersker ansat samt stor personaleudskiftning. Endvidere uddannes der årligt 60 sygeplejerskestuderende på afdelingen. Afdelingssygeplejerske på Ortopædkirurgisk afdeling på Bispebjerg Hospital Kim Bo Christensen deltog sammen med Bent Duus i debatten, og Bent Duus' udtalelser i interviewet er et udtryk for en fælles holdning.

Overlæge Poul Jaszczak har deltaget i debatten for at imødegå den kritik af sygeplejerskeuddannelsen der er blevet rejst i medierne, og som efter hans mening er for generel. Hans udtalelser i medierne er baseret på en rundspørge blandt udvalgte kollegaer. Som overlæge på Gynækologisk afdeling på Herlev Amtssygehus møder han de nyuddannede sygeplejersker som en naturlig del af arbejdet i klinikken, og han sidder i relevante fora hvor den nyuddannede sygeplejerskers kompetencer drøftes.

Chefsygeplejerske Vibeke Krøll har deltaget i debatten og har argumenteret for at den rejste kritik af sygeplejerskeuddannelsen er et udtryk for lægernes utilfredshed med sygeplejerskernes nye position. Som en del af direktionen på Skejby Sygehus er hun i løbende kontakt med ledende og kliniske sygeplejersker, og hun sidder i de relevante fora hvor den nyuddannede sygeplejerskers kompetencer drøftes. Derudover er hun ansvarlig for dele af de nyuddannede sygeplejerskers introduktionsforløb.

Forskeren der har udtalt sig

Knud Jensen har deltaget i mediedebatten og argumenteret for at undervisningen på sygeplejerskeuddannelsen er på vej væk fra det arbejde de studerende skal udfylde efter endt uddannelse. Han er ansat som lektor i pædagogisk sociologi på Danmarks Pædagogiske Universitet, DPU. Formålet med hans forskning i professionsområdet er at få skabt en fælles struktur og tilrettelæggelse af professionsuddannelserne på tværs af uddannelserne det første år. Hans forskning inden for professionsbachelorområdet er i forhold til den generelle tilrettelæggelse af professionsbacheloruddannelserne og ikke specifikt i forhold til sygeplejerskeuddannelse. Han har ikke forsket specifikt i sygeplejerskeuddannelse og har ikke indsamlet empirisk dokumentation om de nyuddannede sygeplejerskers kompetencer. EVA har på baggrund af hans manglende empiriske og konkrete viden om de nyuddannedes reelle kompetencer ikke medtaget hans vurdering af de nyuddannedes kompetencer i anden del af notatet.

Forskeren - perspektivering

Tine Rask Eriksen har ikke deltaget i mediedebatten, men er blevet udvalgt til interview da hun i flere år har forsket i sygeplejerskeuddannelsen. Hun er uddannet sygeplejerske og blev ansat som lektor på Institut for Filosofi, Pædagogik og Retorik, Københavns Universitet i 2000. Tine Rask Eriksen er blandt de forskere i Danmark der har mest forskningsekspertise

inden for sygeplejerskeuddannelsen og har solid empirisk dokumentation for området. I denne forbindelse kan fremhæves forløbsundersøgelsen af sygeplejerskestuderendes kompetencer i 1987-1990 og 2002. Formålet med undersøgelsen var at undersøge den identitetsdannelse og de læreprocesser og de vidensformer i forhold til omsorg som de sygeplejerskestuderende udvikler i mødet med bacheloruddannelsen. Ved at anvende de samme metoder i begge projekter var det muligt at sammenligne dem og identificere ændringer i sygeplejerskeuddannelsen.

3. De nyuddannede sygeplejerskers kompetencer

Overordnet set er der blandt alle interviewpersoner bred enighed om at de nyuddannede sygeplejersker over tid er blevet bedre til kommunikere, analysere og reflektere. Det felt sygeplejerskerne opererer inden for er under forandring, og bl.a. organiseringen af arbejdet har ændret sig markant. Sygeplejerskerne skal derfor være bedre til at kommunikere, analysere og reflektere end tidligere, og dette er opnået. Som eksempel på de nyuddannede sygeplejerskers styrkede analytiske evne peger Vibeke Krøll på at de nyuddannede sygeplejerskers i dag kan anvende og udarbejde kliniske retningslinier.

Vibeke Krøll og Poul Jaszczak er dog mere positiv indstillet over for etableringen af sygeplejerskeuddannelsen som en professionsbacheloruddannelse og indholdet af denne end Bent Duus og Tine Rask Eriksen.

Selvom alle fire interviewpersoner er enige om at de nyuddannede sygeplejersker over tid er blevet bedre på nogle områder, er der også enighed om at der er brug for justeringer. Akademiseringen af uddannelsen har ifølge flere af interviewpersonerne haft konsekvenser for de studerendes evne til at udføre og lede sygepleje i praksis. De studerendes evne til at udføre og lede sygepleje i praksis svækkes i og med at koblingen mellem det teoretiske og det praktiske på en række områder er blevet svækket. Problemet er ifølge Tine Rask Eriksen og Bent Duus at man ikke i samme grad som før kvalificerer den studerende til arbejdet i det praktiske felt. På trods af at en professionsbacheloruddannelse i sygepleje skal give de studerende teoretiske og praktiske kvalifikationer på højt fagligt niveau og grundlag for umiddelbar udøvelse af en erhvervsfunktion.

Tine Rask Eriksen pointerer i forlængelse heraf at der er opstået en kløft mellem teori og praksis fordi det ved etableringen af sygeplejerskeuddannelsen som professionsbacheloruddannelse ikke blev klarlagt hvorledes man fik et praktisk fag til at fungere inden for professionsbachelorrammen.

2. Indsatsområder

Selvom der er enighed om at professionsbacheloruddannelsen har styrket de sygeplejerskestuderendes evne til at kommunikere, analysere og reflektere, peger interviewpersonerne på en række nødvendige indsatsområder i forhold til at revidere uddannelsen

2.1 Vægtningen af de teoretiske elementer

En problemstilling som blev bragt på banen af både Bent Duus, Poul Jaszczak og Tine Rask Eriksen, er vægtningen af de teoretiske fag. De mener at man har nedprioriteret sygeplejefaget samt de naturvidenskabelige og sundhedsvidenskabelige fag og opprioriteret de humanistiske og samfundsvidenskabelige fag. En nedprioritering af disse fag har ført til en svækkelse af de nyuddannede sygeplejerskers evne til at udføre og lede sygepleje i praksis.

Sygeplejefaget såvel som de naturvidenskabelige og de sundhedsvidenskabelige fag anses som fundamental teoretisk viden som det er nødvendig for den nyuddannede sygeplejerske at besidde for at kunne fungere i den praktiske verden. På baggrund af dette kommer interviewpersonerne med følgende konklusion og anbefaling:

- Opprioritering af sygeplejefaget, de naturvidenskabelige og sundhedsvidenskabelige fag så sygeplejerskerne er i stand til at fungere i den praktiske verden.

2.2 Koblingen mellem teori og praksis

Akademiseringen af sygeplejerskeuddannelsen har som nævnt medført en stadigt større afstand mellem de teoretiske elementer og praksis. Bent Duus og Tine Rask Eriksen mener at den kløft som er opstået i mellem teori og praksis, i høj grad medvirker til at svække de nyuddannede sygeplejerskers evne til at udføre og lede sygepleje i praksis.

Tine Rask Eriksen har i sin forskning kortlagt at den teori der bliver undervist i dag, er abstrakt og ikke medvirker til at beskrive, forstå og forklare de faglige problemstillinger inden for sygepleje. Problemet gør sig særligt gældende inden for de humanistiske og samfundsvidenskabelige fag hvor undervisningen ikke relateres til det praktiske felt og altså er løsrevet fra sygeplejen og fra det at pleje en patient.

Det abstrakte niveau og den manglende relevansorientering har ført til at der i undervisningssituationen er blevet skabt en selvfølghed ved at tale om en patient med et plejebehov adskilt fra patienten.

Interviewpersonerne konkluderer og anbefaler følgende justeringer der kan skabe større sammenhæng mellem teori og praksis i den teoretiske undervisning:

- De teoretiske elementer skal relateres til praksis.
- Større samarbejde mellem underviserne og de kliniske vejledere.
- En systematisering af arbejdet med færdighedslaboratorier. Som eksempel kan nævnes Rigshospitalets færdighedslaboratorium for medicinstudierende.

2.3 Praktikken

Formålet med den praktiske undervisning er ifølge interviewpersonerne at de studerende træner og udvikler deres evne til at udføre og lede sygepleje i praksis. Det er her de studerende kommer i direkte kontakt med patienterne, og her hvor de teoretiske kundskaber kan inddrages til bearbejdning af kliniske erfaringer.

Med ændringen af sygeplejerskeuddannelsen til en professionsbacheloruddannelse blev der i højere grad lagt vægt på at praktiktiden skal danne grundlag for teoretiske refleksioner. Det betyder ifølge Tine Rask Eriksen at den reflektive del af praktikken fylder så meget at de studerende i højere grad taler om patienten i stedet for med patienten.

Alle interviewpersonerne peger på at de studerende ikke i samme grad som tidligere indgår i det daglige arbejde på afdelingerne, og i stedet for at arbejde studerer de praksis.

I den sammenhæng peges der på at praktikstederne og skolerne har et fælles ansvar for at sikre samspillet mellem teori og praktik for at opnå den ønskede synergieffekt mellem uddannelsens praktiske og teoretiske dele. Denne pointe understøttes af EVA's undersøgelse af praktikken i professionsuddannelserne som viser at det er en stor udfordring for både praktiksted og skole at forberede, gennemføre og følge op på praktikken. Netop denne sikring af samspillet mellem praktiksted og skole er der fokus på i de kommende akkrediteringer af sygeplejerskeuddannelsen i 2008.

I interviewpersonerne konkluderer og anbefaler følgende:

- De studerende skal i højere grad indgå i det praktiske daglige arbejde – "ud i aftenvagten".
- Oprettelse af studie-units, hvor de sygeplejerskestuderende samles i en fast gruppe med faste kliniske vejledere og fast patientgruppe i stedet for at de studerende følger skiftende sygeplejersker.
- Praktikstederne skal tage deres praktikrolle alvorligt.

2.4 Frafaldsproblematikken og praktikken

Frafaldsproblematikken, mener både Bent Duus og Poul Jaszczak, kan delvist skyldes et resultat af en overensstemmelse mellem de forventninger de studerende har til faget, og den verden de kommer ud i. Denne forventningsuoverensstemmelse skyldes at der er en uoverensstemmelse mellem studiets indhold og den virkelighed de skal ud og arbejde i. En mulig løsning på denne problematik er at flytte dele af praktiktiden, som primært er placeret fra 3. semester og frem, til starten af uddannelsen, så de studerende har mulighed for at få en fornemmelse for hvad arbejdet som sygeplejerske indebærer. Den tidligere praktik skal følges op af øget støtte og vejledning til den studerende.

AKF's undersøgelse af frafaldet på sygeplejerske uddannelsen understøtter ovenstående i og med at 49 % af alle adspurgte er meget enige eller enige i at sygeplejerskeuddannelsen bør rumme mere praktik i begyndelsen af studiet.

På baggrund af ovenstående konkluderes og anbefales at:

- Dele af praktiktiden flyttes til begyndelsen af sygeplejerskeuddannelsen så de studerende får en fornemmelse af den praktiske hverdag.

2.5 Underviserne og de kliniske vejledere

Professionsbachelorbekendtgørelsen angiver at underviserne på sygeplejerskeuddannelsen skal have et kvalifikationsniveau som ligger højere end adgangsniveauet for uddannelsen. En væsentlig forudsætning for at de studerende efter endt uddannelse har et højt fagligt niveau som kvalificerer de studerende til videreuddannelse, er at underviserne er fagligt kvalificerede. Inden for sundhedsuddannelsesområdet har underviserne almindeligvis været rekrutteret fra professionsfeltet selv og været i besiddelse af en diplomuddannelse, men med indførelsen af professionsbacheloruddannelsen er der sket en opkvalificering af underviserne til master, kandidat eller ph.d.-niveau. Flere uddannelsessteder har endvidere ansat akademikere med uddannelse inden for fagområder, som tidligere var overladt til sygepleje-

lærere. For eksempel er der nu ansat biologer, farmaceuter og læger til de natur- og sundhedsvidenskabelige fagområder.

Tine Rask Eriksen mener at opkvalificeringen af underviserne har ført til at de reproducerer deres egen teoretiske uddannelse i undervisningen af de studerende. Undervisningen foregår derfor på et teoretisk abstrakt niveau i stedet for at være relateret til praksis fordi underviserne mangler indsigt i hvordan man teoretiske formidler et praktisk fag. De studerende lærer derfor at *tale om patienten* i stedet for *at tale med patienten*, hvilket er et forhold som senere reproduceres i praktiktiden.

Vibeke Krøll anser dette som en konsekvens af at underviserne i modsætning til tidligere ikke følger de studerende i praktikken og derfor ikke er vidende om hvad der foregår i praksis. Derved er underviserne ikke i stand til at inddrage centrale tendenser i professionen i den teoretiske undervisning. Dette understøttes af AKF's frafaldsundersøgelse der viser at 44 % af alle adspurgte er meget enige eller enige i at underviserne har et generelt andet syn på hvad god sygepleje er, og hvad en sygeplejerske skal kunne, end de kliniske vejledere.

Som mulige løsninger af på ovenstående problematik konkluderer og anbefaler interviewpersonerne:

- **Underviserne skal i højere grad være tværgående mellem skole og klinik så de studerendes erfaringer fra praktikforløbet i højere grad inddrages i undervisningen**
- **Underviserne uddannes i hvordan man teoretisk formidler et praktisk fag**

De kliniske vejledere har ikke i samme grad gennemgået den opkvalificering underviserne har. Den manglende opkvalificering har gjort at de kliniske vejledere pga. manglende viden om den teoretiske undervisning ikke er i stand til at rådgive de studerende i hvorledes den teoretiske viden inddrages i praksis.

På grund af manglende praktiksteder har de ofte mange studerende tilknyttet og meget lidt tid til vejledning.

Endvidere har de seneste års ændringer på praksisområdet ført til at der er en stor udskiftning. Der er derfor meget få sygeplejersker på de enkelte afdelinger med tilstrækkelig erfaring til at de er i stand til lære fra sig. Interviewpersonerne konkluderer og anbefaler derfor:

- Efteruddannelse af de kliniske vejledere.
- Mere tid afsat til at vejlederne kan udføre deres funktion.

2.6 Regionale forskelle

Overordnet set er alle interviewpersoner enige om at der er behov for en national studieordning for sygeplejerskeuddannelsen.

Bent Duus og Tine Rask Eriksen mener at regionale forskelle er en afgørende faktor i forhold til hvilke kompetenceniveau den nyuddannede sygeplejerske besidder efter endt uddannelse. Sygeplejerskerne i Storkøbenhavn mener at være langt bedre uddannede, men de udsættes for langt mere kritik på grund af den kulturelle forskel der er mellem patienter i det Storkøbenhavnske område og i provinsen. Eksempelvis fremhæves det at patienter i det Storkøbenhavnske område er mere kritiske end i provinsen. Bent Duus mener at der er tale om at arbejdsforholdene er anderledes i det Storkøbenhavnske område end i provinsen, men at dette ikke skal ses som en undskyldning da sygeplejerskerne bør være uddannet til den virkelighed de skal ud og fungere i.

Rambøll Managements evaluering af sygeplejerskeuddannelsen (2006) viser at utilfredsigheden med de nyuddannede sygeplejersker generelt er større blandt aftagerne i det Storkøbenhavnske område end blandt aftagere i det øvrige Danmark. En antagelse kunne være at aftagernes utilfredshed i det Storkøbenhavnske område er et udtryk for den samme kulturelle forskel som gør sig gældende blandt patienterne. Men dette er én ud af mange antagelser og der er tale om en lang række af baggrundsvariable som bør afdækkes før man kan udtale sig konkluderende om dette forhold.

På baggrunde af ovenstående konkluderes og anbefales at:

- Regionale forskelle har mange faktorer som ikke på nuværende tidspunkt er klarlagt.
- Der er enighed blandt interviewpersonerne om at en national studieordning vil styrke sygeplejerskeuddannelsen.

Side

8/9

2.7 Introduktionsforløb for nyuddannede sygeplejersker

Flere og flere afdelinger på landets sygehuse tilbyder ved ansættelse et introduktionsforløb af varierende omfang og længde.

På Bent Duus' afdeling er der iværksat et toårigt introduktionsprogram for nyuddannede sygeplejersker som har til hensigt at tilføre de nyuddannede generelle kompetencer. Han vurderer at ca. fem procent af afdelingens samlede sygeplejeressourcer investeres i introduktionsforløbet der består af otte ugers intensivt program hvor de nyuddannede ikke er på klinikken, efterfulgt af løbende opfølgningssamtaler. Introduktionsforløbet er ifølge Bent Duus også en rekrutteringsstrategi i og med at mange sygeplejersker selv anerkender problemet med deres manglende kompetencer. Flere andre afdelinger på sygehuset har lignende introduktionsforløb.

På Herlev Amtssygehus gennemfører alle nyansatte et introduktionsforløb bestående af dels en introduktion til sygehusets overordnede personalepolitik, dels en introduktion af afdelingens profil, ideologiske holdning og aktiviteter. De nyuddannede følges af en sygeplejevejleder som ofte kender dem fra praktikken, og som derfor ved hvilke færdigheder den enkelte besidder. På basis af dette lægges et program hvor man ud fra mesterlæreprincipet holder øje med den enkelte sygeplejerske og løbende udvider dennes ansvarsområde. Introduktionsforløbene bliver anvendt da der til hver afdeling knytter sig et speciale som man ikke kan forvente at den nyuddannede sygeplejerske har kompetencer indenfor.

På Skejby Sygehus introducerede man for ca. halvandet år siden et introforløb til nyuddannede i en erkendelse af at professionsbacheloruddannelse er en generalist uddannelse og ikke en uddannelse i de forskellige afdelingers speciale. Introduktionsforløbet har til formål at integrere de nyuddannede sygeplejersker og give dem indsigt i klinikkens speciale. De nyuddannede sygeplejersker er i en etårig periode tilknyttet en sygeplejerske som har ansvar for dels at give dem selvtillid til selv at træffe beslutninger om en given sygepleje til en patient, dels at den nyuddannede får en identitet som sygeplejerske.

På baggrund af ovenstående kan konkluderes og anbefales at:

- Det undersøges om snitfladen mellem det prægraduate og postgraduate ligger rigtigt, idet der i dag er forskellig praksis for indholdet af introforløbene på afdelingerne/sygehusene.

Referencer:

Jensen, Torben Pilgaards mf. **Sygeplejeruddannelsen – De studerendes vurdering og frafald** (2006). København: Akf's forlag

Danmarks Evalueringsinstitut. **Praktik i professionsbachelor**. 2006

Side

9/9